

เก่ง ดี มีความสุข ในทัศนะของพระพุทธศาสนา

เจนยูท ทั่งกลาง¹

(วันรับบทความ: วันที่ 27 เมษายน 2565, วันแก้ไขบทความ: วันที่ 18 พฤศจิกายน 2565, วันตอบรับบทความ: วันที่ 24 พฤศจิกายน 2565)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการเสริมสร้างนักเรียน หรือทุนมนุษย์ของชาติในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นคนเก่งดีและมีความสุขบรรลุตาม เป้าหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข โดยบูรณาการหลักธรรมมาประกอบกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ

1. คนเก่งต้องเก่งทั้งในด้านตนเอง (หลักสัปปุริสธรรม 7) เก่งในการอยู่ร่วมกับคนอื่น (สังคหวัตถุ 4) และเก่ง ในการทำงาน (อิทธิบาท 4)
2. คนดีต้องดีเพราะการสร้างกุศลที่ถูกต้อง (บุญกิริยาวัตถุ 3) การประพฤติที่ดี (สุจริต 3) และการหลีกเลี่ยง จากความเสื่อม (อบายมุข 6)
3. คนมีความสุขเพราะสุขในการใช้ชีวิตแบบผู้ครองเรือน (คิหิสุข)

คำสำคัญ: เก่ง, ดี, มีความสุข, พระพุทธศาสนา

ประเภทของบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

เจนยูท ทั่งกลาง. (2567). เก่ง ดี มีความสุข ในทัศนะของพระพุทธศาสนา. *วารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 5(1), 44-57.

¹ครู โรงเรียนนาาคติอนุสรณ์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 1 (ผู้รับผิดชอบบทความ)
e-mail: 6404500834@rumail.ru.ac.th

Intelligence, Morality, and Happiness from the Viewpoint of Buddhism

Janeyoot Tungklang¹

(Received Date: 27 April 2022; Revised Date: 18 November 2022; Accepted Date: 24 November 2022)

Abstract

This academic article aims to present ideas about integrating Buddhist principles into the nation's human capital, for students can be intelligent, nice, and happy. This is a way to achieve the goals of the National Education Development Plan that put people at the center of the development. Besides, it aims to improve human beings physically, mentally, intellectually, knowledgeably, and virtuously. Ethics also plays a vital role in humans' happy lives to be with others by integrating principles into desirable attributes:

1. Talent must be good in terms of themselves (Virtues of a gentleman 7), good at coexistence with others (Bases of sympathy 4) and good at working (Basis for success 4),

2. Good people must be good because of the correct creation of charity (Grounds for accomplishing merit 3), good behavior (Good conduct 3) and avoidance from degeneration (Causes of ruin 6), and

3. People are happy because they are happy to live as property owner (Deserved bliss of a layman).

Keywords: Happiness, Principles, Buddhism concept

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Tungklang, J. (2024). Intelligence, morality, and happiness from the viewpoint of buddhism. *Ramkhamhaeng University Journal: Faculty of Education (Humanities and Social Sciences)*, 5(1), 44-57.

¹Teacher, Nakdee Anusorn School, Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 1
e-mail: 6404500834@rumail.ru.ac.th (corresponding author)

บทนำ

ด้วยสถานการณ์ของโลกปัจจุบันที่ผันผวน ไม่แน่นอน สลับซับซ้อน ความคลุมเครือ และเปลี่ยนแปลงรวดเร็วตลอดเวลา การจัดการศึกษาโดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงจำเป็นต้องเตรียมเด็กและเยาวชนของชาติให้เข้มแข็งและสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางภาวะวิกฤติและการเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีชีวิตและการทำงาน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 จึงมุ่งพัฒนาผลลัพธ์ที่เกิดในตัวผู้เรียน โดยจัดการศึกษาเพื่อเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของประชากร ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (Office of the Education Council, 2017) หรือกล่าวอีกอย่าง คือ เป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ของชาติให้มีความ "เก่ง ดี มีสุข" และเป้าหมายหลักของภาครัฐ ที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนไทยเติบโตอย่างสมบูรณ์พร้อมทั้งทางด้านไอคิวและอีคิว ตรงตามเป้าหมายการศึกษาที่มุ่งหวังให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านคุณภาพและด้านการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลงและมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม

แต่เนื่องจากการที่สังคมมีการแข่งขันสูงขึ้นทุกวัน ทำให้พ่อแม่จำนวนมากมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาสมองของเด็กเป็นหลัก จึงผลักดันให้ลูกเรียนพิเศษมากขึ้น ทั้งที่จริงแล้วสติปัญญามีผลต่อความสำเร็จในชีวิตแค่ร้อยละ 20 เท่านั้น (Prasertsuk, 1999) และการที่พ่อแม่ส่งเสริมด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไปเมื่อลูกยังเล็ก อาจส่งผลเสียต่อพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณลักษณะของเด็กและไม่สามารถแก้ไขได้ง่าย ๆ เมื่อเด็กโตขึ้น ดังนั้น เราจึงพบว่า คนเก่งบางคนสามารถท่องจำเก่งและเรียนรู้ทักษะบางอย่างได้ แต่คิดวิเคราะห์ไม่เป็น ไม่สามารถประยุกต์ความรู้เทคโนโลยีมาใช้กับสังคมไทยอย่างเข้าใจโลกของความเป็นจริงได้ มีความเห็นแก่ตัว ขาดทักษะการเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบและการถือหลักการผลประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว (Chiangkul, 2013) ดังนั้น จึงไม่ควรที่จะปลูกฝังในการเป็นคนเก่งเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะเป็นคนดีด้วย เพราะเก่งอย่างเดียวไม่เป็นผลดี อาจนำความเก่งไปทำเรื่องที่เสียหายได้ ต้องเป็นคนดีที่ทำงานเก่งและใช้ในทางที่ถูกต้อง หรือเป็นคนเก่งที่ใช้ความดีอย่างมีจริยธรรมกำกับ (Wachiramethee et al., 2014) โดยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์การสร้างเก่ง ดี และมีความสุข

เก่ง ดี และมีความสุข

เก่ง ดี มีสุข ในด้านการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของผู้คนในสังคมไทย เราจะสามารถให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไปได้อีก เช่นคนเก่งคือ ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ดีกว่าผู้อื่น หรือคนดี คือ คนที่สามารถควบคุมอารมณ์และความต้องการตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หรือคนมีความสุข คือ คนที่สามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เป็นต้นซึ่งผู้เขียนขอเสนอดังนี้

1. ความเก่ง

เก่ง หมายถึง ความสามารถทางพุทธิปัญญา คือ ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีความรู้ความเข้าใจที่แจ่มแจ้งมีศักยภาพ มีความสามารถสูงจึงเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะสร้างผลการปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์แบบ (Suwannapal & Bannaruchi, 2015) ซึ่งมาจากความสามารถที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจนแทบไม่ต้องใช้ความพยายามและพฤติกรรม มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาสามารถนำไปใช้ได้ วิเคราะห์เป็น สังเคราะห์ได้ ประเมินได้อย่างเข้าใจ และรู้แจ้งตามทักษะปฏิบัติ คือ มีความรู้แจ้งแล้วยังมีความชำนาญปฏิบัติได้เป็นอย่างดี (Klibtong, 2018) ทั้งที่เป็นทักษะทางปัญญา และทักษะฝีมือ ซึ่งแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ดีกับผู้อื่น เป็นผู้ที่ถูกคาดหวังว่าจะสร้างผลงานได้ดีกว่าหรือโดดเด่นกว่าบุคคลอื่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผู้ที่มีผลงานดีเยี่ยมมีศักยภาพสูง มีคุณลักษณะ และสมรรถนะที่ตรงกับความต้องการขององค์กรโดยจะมีความคิดสร้างสรรค์และต้องการที่จะเติบโตไม่ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรหรือไม่ก็ตาม (Yodwisitsak & Yooyen, 2020) แต่ปัญหาที่มักเกิดขึ้นในองค์กรหลายแห่ง ก็คือ บุคลากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มบุคลากรที่หาได้ยาก รวมถึงรักษาไว้ยากด้วยเช่นกัน

ความเก่งทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว เป็นสิ่งที่ไม่เพียงพอที่จะทำให้นักศึกษามีสมรรถนะบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการมีชีวิตที่สมบูรณ์ได้ ดังนั้นความเก่งก็จะหมายถึงความฉลาดทั้งในด้านสติปัญญา และความฉลาดทางด้านอารมณ์ ซึ่งต้องพัฒนาควบคู่กันไป ความคิด การใช้สติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ของคน ๆ หนึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยหลาย ๆ องค์ประกอบช่วยส่งเสริม สนับสนุนและผลักดัน ไม่ว่าจะเป็น พ่อแม่ พี่ ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง เพื่อน สื่อมวลชน สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม และสิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นต้น และลักษณะของการทำงานที่เรียกว่า คิดเป็นทำเป็น (Wasi, 2011) ซึ่งการคิดเป็น คือ การใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล คิดเชื่อมโยงในความสัมพันธ์ทำให้เกิดปัญญาโลกทัศน์กว้างขวางที่สามารถสร้างความรู้ใหม่ ส่วนการทำเป็น คือ ความเก่งในด้านพฤติกรรมของมนุษย์ที่มนุษย์เรียนรู้จากการลงมือทำ และจะช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้จากการทำงานและการทุ่มเทแรงกายแรงสติปัญญาในการทำงาน

2. ความดี

การเป็นคนดีมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะมีความดีเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และการมีชีวิตที่สงบสุข ความดีเป็นสากลสามารถส่งผลให้เกิดความสุข ความดี หมายถึงความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การรับรู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้ เป็นผู้มีเจตคตินิยมที่ดีทั้งต่อการเรียน ความเป็นอยู่ต่อตนเอง ต่อสังคม ชุมชน และประเทศชาติ การเห็นใจผู้อื่น ใส่ใจผู้อื่น การเข้าใจยอมรับผู้อื่น การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นผู้มีเจตคตินิยมที่ดีทั้งต่อการเรียน ความเป็นอยู่ต่อบุคคล ต่อสังคม ชุมชน และประเทศ ควรได้รับการฝึกฝนและปลูกฝังในจิตใจเพื่อให้เกิดทักษะชีวิต คือสามารถนำไปใช้ควบคู่กับความเป็นผู้ที่มีสติปัญญาได้อย่างเหมาะสม เพราะในความเป็นจริง ความเก่งหรือความสามารถทางสติปัญญาแต่เพียง อย่างเดียวไม่สามารถสร้างสรรค์ให้สังคมสงบสุขได้ (Na Nakorn, 2020) ในทำนองเดียวกัน ความดีอย่างเดียวยังไม่เพียงพอสร้างสรรค์สังคมให้เจริญก้าวหน้า และพัฒนาชีวิตไปได้ เพราะความดีจะต้องมีปัญญาเป็นสิ่งพึ่งพิงเป็นหลัก เป็นแนวทางให้คนดีได้แสดงออกในด้านการกระทำเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมประเทศชาติและต่ออาศัยคุณธรรมพื้นฐานร่วมกับการคิดเป็นและทำเป็น ซึ่งเป็นลักษณะของคนเก่งประกอบกัน จึงจะทำให้มนุษย์สามารถมีทักษะในการอยู่ร่วมกันเป็น ทั้งการอยู่ร่วมกันระหว่าง

มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับเทคโนโลยี ซึ่งการเรียนรู้ที่จะเกิดทักษะในด้านนี้จะต้องประกอบด้วยการพัฒนาในด้านอารมณ์ ความรู้สึก ในแง่ของบูรณาการกับการคิดเป็นและการทำเป็น ความดีจึงเป็นคุณสมบัติหนึ่งในหลากหลายคุณสมบัติที่มนุษย์จำเป็นต้องมีเนื่องจากเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์เอง (Banshong, 2021)

3. การมีความสุข

โดยทั่วไปของผู้คนแล้วนั้นก็จะสามารถให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไปได้มากมาย เป็นความรู้สึก หรืออารมณ์ประเภทหนึ่ง มีหลายระดับ ตั้งแต่ความสบายใจเล็กน้อยจนถึงความเพลิดเพลินหรือความสุข นิยามของความสุขมักเกี่ยวข้องกับสุขภาพกายและสุขภาพจิต สภาพชีวิตที่เป็นสุข (Ayuwat et al., 2021) เป็นผลจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิตมีศักยภาพที่พัฒนาตนเอง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ภายใต้อารมณ์ดีและสิ่งแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เช่น ความสามารถในการดำเนินชีวิต ความร่ำรวยและการอยู่ดีกินดี ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การมีความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในสังคม การมีสุขภาพดี ความภูมิใจในตนเอง การมีอารมณ์ขัน การเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง การมองโลกในแง่ดี การรู้จักผ่อนคลายเป็น การพอใจในสิ่งที่มีตนมีอยู่ มีความสงบทางใจ พึงพอใจในชีวิตการทำในสิ่งที่ชอบ การสนุกกับการเรียนและใคร่เรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นต้น

หลายคนเชื่อว่าความร่ำรวยและการอยู่ดีกินดีทำให้เรามีความสุขได้ จึงทำงานหนักเก็บเงินสร้างฐานะ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความร่ำรวยหรือเงินเดือนที่สูงเกินจำเป็น ไม่ได้ทำให้คนเรามีความสุขมากตามไปด้วย ความร่ำรวยก็เปรียบเหมือนการมีสุขภาพดี นั่นคือถ้าบอกร่องหรือยากจนแล้ว ก็ทำให้เราเกิดทุกข์ได้ แต่การร่ำรวยหรือสุขภาพดีมาก ก็ไม่ได้รับประกันว่าเราจะมีความสุขมากเสมอไปและอาจเป็นกังวลในการดูแลทรัพย์สินเงินทอง

ความสุขยากที่จะอธิบายออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน การที่เข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของการสร้างความสุข นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันจะทำให้บุคคลสามารถที่จะเข้าถึงคำว่าความสุขอย่างแท้จริง จิตวิทยาเชิงบวกจะมุ่งเน้นและให้ความสำคัญที่ความคิดของบุคคล พัฒนาตัวบุคคล การที่บุคคลรู้จักปรับความคิดมีทัศนคติและมุมมองที่ดี จะทำให้เข้าถึงความสุขได้อย่างแท้จริงและเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการมีชีวิตที่ยืนยาว มีการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน การเห็นคุณค่าในตนเองและความสัมพันธ์ในครอบครัว คนในชุมชนมอบโอกาสแสดงความสามารถ และให้ความเคารพ

เก่ง ดี และมีมีความสุขในทัศนะของพระพุทธศาสนา

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น มีความจำเป็นจะต้องให้ผู้ปฏิบัติ ฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท และธรรมะก็จะเป็นยารักษาใจที่รักษาให้พ้นจากความทุกข์ แม้เราจะมีภารกิจ ความแก่ ความเจ็บ และความตายนี้เป็นกฎของโลก เมื่อรู้จักกฎของโลกแล้ว ถ้ารู้จักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้วย่อมจะพัฒนาตนเองอย่างมีคุณภาพ ผู้เขียนจึงขอเสนอหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความเก่ง ดี และมีมีความสุข ดังนี้

1. ความเก่ง

ทุกคนเกิดมาอยากเป็นคนเก่ง แต่อย่างไรจึงเรียกว่าเก่ง คงมีความหมายแตกต่างกัน ความเก่งที่น่าจะมีประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนาเน้น 3 ด้าน คือ เก่งตน เก่งคน และเก่งงาน จึงเรียกว่าคนเก่งได้ เก่งตน หมายถึง การเอาชนะตนเอง ที่จัดได้ว่าสำคัญที่สุด เพราะเป็นการควบคุมตนเองให้ไปสู่เก่งคน และเก่งงาน

เก่งตน เป็นการควบคุมตนเอง ให้มีความแข็งแรงทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ เราต้องศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันโลก การปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบ วินัย หรือกติกาสังคม โดยเริ่มจากพัฒนาตนเอง พัฒนาบุคลิกภาพ ภายใจ สติปัญญา และการวางตัวให้เหมาะสม เริ่มตั้งแต่ดูแลสุขภาพกายด้วยการออกกำลังกาย การวางตัวให้ถูกต้อง มีมารยาท พูดแต่สิ่งที่ดี มีประโยชน์ คิดก่อนพูดเพื่อเป็นที่รักใคร่ชอบพอกแก่ทุกฝ่าย ที่ได้ยินได้ฟัง มีความมั่นใจ และความจริงใจ ซื่อสัตย์สุจริต มีเหตุผล และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแต่งกาย ให้เหมาะสมกับหน้าที่การงานและเหมาะสมกับกาลเทศะ การวางตัวในสังคมการรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน สังคม และครอบครัวเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าและทันสมัย ตลอดเวลา ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่คนรอบข้างรวมทั้งคนในสังคม ถือเป็นการชนะตนเองและถ้าหากหากความคุมตนเองไม่ได้ แล้วจะไปเอาชนะคนอื่นได้อย่างไร ซึ่งหลักทำที่เป็นตัวสนับสนุนให้เราเก่งตน หรือชนะตนเองคือหลักสัปปุริสธรรม 7 อันมีข้อปฏิบัติคือ (1) ธัมมัญญูตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ (2) อัตถัญญูตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมายหรือความมุ่งหมายของหลักธรรม (3) อุตตัญญูตา รู้จักตน คือ รู้ฐานะภาวะเพศกำลังความรู้ความถนัดความสามารถและคุณธรรม (4) มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอเหมาะพอดี (5) กาลัญญูตา รู้จักกาล เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไรรู้จักเวลาเรียนเวลาทำงาน (6) ปริสัญญูตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่นรู้จักที่ชุมนุมและชุมชนรู้จักมารยาทระเบียบ วินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี (7) ปุคคสัญญูตา รู้จักบุคคล คือ รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยอาศัยความสามารถและคุณธรรม (Mahachulalongkomrajavidyalaya, 1996)

เก่งคน คือ การเอาชนะชนะใจคนที่อยู่รอบข้าง ทั้งในครอบครัว ที่บ้าน ที่ทำงาน ซึ่งคำว่า ชชนะนั้น ไม่ได้หมายถึงการแข่งขัน ชิงดี ชิงเด่น แต่เป็นการทำให้ได้รับการยอมรับนับถือ ให้อยากบอกว่า เป็นเพื่อน เป็นพ่อ เป็นลูก เป็นเจ้านาย เป็นลูกน้อง ฯลฯ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น โดยสามารถประยุกต์หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (Mahachulalongkomrajavidyalaya, 1996) เพื่อใช้ในการสงเคราะห์เพื่อยึดเหนี่ยวใจคนและประสานสังคมไว้ในสามัคคีซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับแสดงน้ำใจต่อกันระหว่างคนทั่วไป มี 4 ประการคือ (1) ทาน คือ การเผื่อแผ่แบ่งปันกับคนรอบข้าง (2) ปิยวาจา คือ การพูดอย่างรักกันกับคนทุกคน (3) อตถจริยา คือ การทำประโยชน์แก่เขา และ (4) สมานัตตตา คือ การเอาตัวเข้าสมานหรือความเป็นผู้มีเมตตาต่อปลาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้หมายถึงการทำตัวให้เข้ากับเขาได้ไม่ถือตัวร่วมสุขร่วมทุกข์กันนับว่าเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารพึงยึดถือไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารคนในองค์กรของตนยังไม่พอจำเป็นจะต้องมีสร้างศรัทธาให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ให้เขาเห็นว่าผู้นำเป็นต้นแบบที่ดี มีทั้งพระเดชพระคุณในตัวผู้นำที่จะนำพาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

เก่งงาน คือ การทำงานในหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จ หรือเป็นการทำให้ลูกค้า ผู้มารับบริการพึงพอใจ และอยากมาใช้บริการอีก มีศักยภาพในการลดปัญหา

ความขัดแย้งต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคมความสามารถในการคิด ซึ่งเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ (Namsri et al., 2014) เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศเข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เหมาะสมตามเหตุการณ์ และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีความกระตือรือร้นเพื่อให้งานสำเร็จ คิดหาวิธีการแก้ปัญหาได้หลากหลายและแปลกใหม่วิธีการแก้ปัญหาออกมาได้ครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ (Churat, 2021) พระพุทธเจ้าทรงวางหลักแห่งความสำเร็จว่าผู้ที่ต้องการทำอะไรให้เป็นเลิศต้องปฏิบัติตามหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้น ๆ

เพื่อให้งานที่ทำนั้นมีการสำเร็จลุล่วง หรือที่เรียกว่าอิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) ฉันทะ คือ มีใจรักพอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจ หรืองานที่ทำมิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร แต่ต้องมาจากใจที่ศรัทธาอยากจะทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จ มองเห็นคุณค่าของผลงาน เรียกอีกอย่างว่าการทำงานด้วยความพอใจมีใจรักในหน้าที่ของตนเหนือสิ่งอื่นใด สร้างความกระตือรือร้นในทีมงานให้เกิดแรงจูงใจที่มาจากภายในจิตวิญญาณ (2) วิริยะ คือ พากเพียรทำขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม มีความเข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้งไม่ทอดยถ ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ ไม่เข้าใจก็ถามผู้รู้เอาใจใส่เต็มที่เพื่อให้งานในหน้าที่สำเร็จเรียกว่าต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการทำงานให้สำเร็จไปพร้อมกับทีมงาน (3) จิตตะ คือ เอาจิตฝึกฝั่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย มีการรู้จักใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ งานจะสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับจิตใจ การสร้างแรงจูงใจให้ทีมงานทำงานด้วยใจศรัทธา และ (4) วิมังสา คือ ใช้ปัญญาสอบสวนหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหยาบเกินเลยบกพร่องขัดข้องเป็นต้นในสิ่งที่ทำนั้นโดยรู้จักทดลองวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้นเพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไปด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ เริ่มต้นจากความรักความศรัทธา ขยันเอาใจใส่ ตั้งใจทำงานสามารถแก้ปัญหา นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996)

2. ความดี

การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น นอกจากจะมีความสามารถในการเรียนรู้องค์ความรู้แล้วมนุษย์ควรจะต้องเรียนรู้ตัวเอง รวมทั้งเรียนรู้ที่จะอยู่กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากเทคโนโลยี โดยมีพื้นฐานของความดีงามเป็นเครื่องรองรับ หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นให้ทุกคน ทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งธรรมะหรือปฏิบัติธรรมะนั้นมีหลายหลักธรรม แต่ในที่นี้ขอมาเป็นตัวอย่างเช่น บุญกิริยาวัตถุ 3 สุจริต 3 และอบายมุข 6 โดยมีเนื้อหา ดังนี้

บุญกิริยาวัตถุ 3 แปลว่าที่ตั้งแห่งการทำบุญ หรือหลักการทำความดีหมายถึง วิธีการสร้างกุศลที่ถูกต้อง มี 3 ประการได้แก่ (1) ทาน (2) ศีล (3) ภาวนา ดังนี้ (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996)

1) ทาน หมายถึง การให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เพื่อให้จิตใจปราศจากความโลภ ความตระหนี่ หรือความเห็นแก่ตัว ทำให้เป็นผู้มีน้ำใจ เห็นความทุกข์ของคนอื่น เหมือนเป็นความทุกข์ของเรา เห็นใครเป็นทุกข์ เราก็เข้าไป

ช่วยเหลือ ซึ่งทานสามารถแบ่งออกได้ 3 ประการ คือ (1) อามิสทาน การให้วัตถุสิ่งของแก่คนที่ควรให้ (2) ธรรมทาน การให้ธรรม คือ คำแนะนำสั่งสอนให้รู้บาปบุญ คุณโทษ และ (3) อภัยทาน การให้อภัย คือ การให้ความปลอดภัย การไม่เอาโทษการลดโทษ

2) ศิล คือ ข้อปฏิบัติ เป็นความมีระเบียบวินัย คนเราจะเป็นคนดีได้ ต้องเจริญรักษาเบญจศีล และเบญจธรรมควบคู่กันไป ซึ่งเบญจศีล มีหลักการ คือ (1) เว้นจากการฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์ (2) เว้นจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน หรือลักทรัพย์ของผู้อื่น (3) เว้นจากการประพฤตินิคม (4) เว้นจากการพูดเท็จ (พูดโกหก พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ พูดเหลวไหล เป็นต้น) (5) เว้นจากการดื่มสุรา เครื่องดอง ของเมาต่าง ๆ และ เบญจธรรม มีหลักการ คือ (1) สร้างเมตตากฎณาให้เกิดขึ้น (2) ประกอบสัมมาอาชีพะ ประกอบอาชีพสุจริตหรือ อาชีพ ที่สังคมยอมรับ (3) สำรวมในกาม หรือตั้งอยู่ในธรรม (4) สัจจวาจาหรือพูดแต่ความจริง (5) มีสติรอบคอบ (รู้ยับยั้งชั่งใจคิดก่อนทำ คิดก่อนพูด)

3) ภาวนา มีความหมายว่าพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยมีเป้าหมาย คือ ทำให้เจริญในเรื่องเกี่ยวกับด้านจิตใจ เพื่อให้จิตใจของเรา สะอาดสงบ สว่าง ปราศจากสิ่งเศร้าหมองเพื่อให้จิตใจสงบ ปราศจากความวุ่นวาย เพื่อให้จิตใจ สว่าง ปราศจากความมืดบอด ความหลงผิด ความเข้าใจผิด หรือความเชื่อมงายไร้สาระ เรียกว่า “การฝึกฝนจิตใจ” นั่นเอง คนมีบุญไม่ต้องเป็นทุกข์ เพราะความคิดของตนเองพึงรักษาใจให้พ้นจาก ความคิดอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ด้วยสติปัญญา และความสามารถการรักษากจิต ต้องระมัดระวังความคิดที่เกิดขึ้นเป็นความคิดที่ดีหรือร้ายอย่างไรแล้วให้หยุดความคิดที่ร้ายให้ได้โดยเร็วที่สุดใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธานทุกสิ่งสำเร็จได้ด้วยใจความคิดที่เกิดขึ้นในใจ เป็นเหตุแห่งความสำเร็จของทุกสิ่งคิดดีเป็นเหตุให้พูดดี ทำดี บังเกิดผลดี คิดไม่ดีเป็นเหตุให้พูดไม่ดี ทำไม่ดี บังเกิดผลไม่ดีคิดดี ใจดี สบายดี

สุจริต 3 (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) คือ การประพฤติชอบ การประพฤติดี หรือความประพฤติดี ใช้คำว่าความเป็นเรื่องของกายและวาจา ส่วนที่ใช้คำว่า ความเป็นเรื่องของจิตใจ มีโนสุจริต การประพฤติที่เป็นเหตุให้บุคคลเป็นคนดี อันเป็นที่พึงประสงค์ เป็นที่ปรารถนาของอารยชน โดยเหตุที่คนเราจะมีคุณค่าหรือมีความดีพอที่คนอื่นจะเห็นความสำคัญและให้ความสำคัญแล้วยกย่องนับถือหรือไว้วางใจ ยอมรับคบหาสมาคมด้วย ก็เพราะมีดีอยู่ในตัว เช่น การประพฤติดีหรือความประพฤติดี ดีประเภทนี้ เป็นความดีขั้นพื้นฐานในตัวคนเพราะคนที่มีความประพฤติดีเป็นพื้นฐานแล้ว แม้ตัวอย่างอื่นจะบกพร่องไปบ้าง ก็ยังเอาตัวรอดเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่นได้ หรือยังพอที่จะแสวงหาความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองได้ พระพุทธศาสนาได้วางหลักสุจริตธรรมเป็นเครื่องกำหนดวัดบุคคลว่าเป็นผู้มีความประพฤติดี 3 ทาง คือ (1) กายสุจริต การประพฤติดีทางกาย การงดเว้น คือ ไม่ใช่กายทำความชั่วเลวทรามต่อผู้อื่นหรือสัตว์อื่น จำแนกเป็น 3 อย่าง คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์เว้นจากการประพฤตินิคม (2) วาจาสุจริต การประพฤติดีทางวาจา การงดเว้น คือ ไม่ใช่คำพูดที่ช่วยยับยั้งต่อผู้อื่น จำแนกเป็น 4 อย่าง คือ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ (3) มโนสุจริต ความประพฤติดีทางใจ ความรู้จักยั้งคิดไม่ปล่อยจิตให้คิดชั่วร้าย ปองร้ายทรัพย์สินหรือชีวิตของผู้อื่น แต่ให้คิดดีถูกต้องตามหลักกกุศลธรรม จำแนกเป็น 3 อย่าง คือ ความไม่โลภอยากได้ของเขา ความไม่พยาบาทปองร้ายเขา ความเห็นชอบตามคลองธรรม

สุจริต 3 อย่างนี้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรทำ ควรประพฤติให้เกิดขึ้นในตนเองเมื่อมนุษย์ปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวแล้วจะทำให้มนุษย์อยู่อย่างมีความสุขและหลักธรรมที่มนุษย์ควรพยายามเข้าถึงให้ได้ สม่่าเสมอ

อบายมุข 6 (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) หมายถึง ช่องทางของความเสื่อม ทางแห่งความพินาศ เหตุย่อยยับแห่งโลกศรัทธา ซึ่งมีอยู่ 6 อย่าง คือ (1) ตีมน้ำเมา (2) เทียวกลางคืน (3) เทียวดูการละเล่น (4) เล่นการพนัน (5) คบคนชั่วเป็นมิตร (6) เกียจคร้านการทำงาน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง เพราะเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความเสื่อม เราจึงควรที่จะหันมาให้ความสำคัญขอต่อหน้าที่ของเรา คือ หน้าที่ในการเป็นพ่อแม่ ลูก สามี ภรรยา อยู่ในฐานะใดก็ทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุด ถ้าทุกคนทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แล้ว สังคมนี้อาจจะเป็นสังคมที่น่าอยู่ การมีทักษะชีวิตที่ดีจะทำให้รอดพ้นจากภัยต่าง ๆ อีกทั้ง ยังช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต ทักษะชีวิตมีอยู่มากมายหลายอย่าง ที่สำคัญคือ ทักษะในการรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทักษะในการปฏิเสธ ทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต ทักษะในการเลือกคบแต่กัลยาณมิตร และทักษะในการประยุกต์ใช้ธรรมะกับชีวิตประจำวัน เป็นต้น

3. การมีความสุข

ทุกวันนี้ นักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ถูกระทำตามสิ่งอะไรก็แล้วแต่ถ้าบังคับให้ทำย่อมขาดความสุขที่แท้จริง (Onsri, 2014) ดังนั้น หลักการจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุขจึงสอดคล้องกับหลักทางศาสนาข้างต้น ซึ่งเป็นข้อคิดที่ครูหรือผู้จัดการศึกษาควรนำมาพิจารณาในการไปทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้น เราจะต้องทราบถึงปัญหาของสังคมในปัจจุบันทั่วโลก เช่น เศรษฐกิจ การเมือง ว่ามีสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ เกิดจากการที่ผู้คนทั้งหลายต่างพยายามแสวงหาความสุข เพราะความสุข คือ ความต้องการของบุคคลผู้ครองเรือนทั้งหลาย แต่ความสุขที่ต่างแสวงหาอันมีลักษณะ และรสนิยมแตกต่างกัน เพราะความสุขของบางคนอาจจะไม่ใช่ความสุขของอีกหลายคน ทั้งนี้ นอกจากจะเกิดจากทัศนคติการมองโลกและการมีสภาพสังคมแตกต่างกันแล้ว โดยเฉพาะการที่ไม่รู้ว่าอะไร คือ ความสุขที่แท้จริง จึงทำให้การแสวงหาความสุขดังกล่าวมีความแตกต่างกันด้วย

อย่างไรก็ตาม ความสุขของผู้ครองเรือนทั้งหลายว่ามีหลักการใหญ่ ๆ อย่างไร หากรู้ถึงหลักการดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมสามารถทำให้ผู้ไปทำหน้าที่กัลยาณมิตรสามารถแนะนำและชี้ทางให้ผู้ครองเรือนทั้งหลาย ให้มีความสุขพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ หรือหากยังขาดตกบกพร่องในสิ่งใดก็จะ สามารถแนะนำให้เขาเหล่านั้นมุ่งแสวงหาในทางที่ถูกต้อง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า คิหิสุข (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) หรือความสุขของคฤหัสถ์ หมายถึง ความสุขของฆราวาส หรือผู้ครองเรือน เป็นความสุขในโลกที่ผู้ครองเรือนโดยทั่วไปจะพึงมี และรักษาความสุขเหล่านี้ให้คงอยู่อย่างสม่ำเสมอหรือสุขอันชอบธรรมที่มนุษย์พึงมี ซึ่งมนุษย์จะสมบูรณ์ได้ก็เพราะสุข 4 อย่างนี้คือ

1) อตถิสุข ถือว่าเป็นความสุขประการหนึ่ง หมายถึง สุขเกิดแก่ความมีทรัพย์ ความภูมิใจ อิ่มเอิบใจว่าตนมีโลกศรัทธาที่ได้มาด้วยน้ำพัก น้ำแรง ความขยันหมั่นเพียรของตนและโดยชอบธรรม บุคคลที่ขยันทำงานเก็บเงินไว้ได้เป็นจำนวนพอเพียง ย่อมมีความสุขสบายใจ ภูมิใจในความพยายามของตนแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 สุขอันเกิดจากความมีทรัพย์ที่บริโภคไม่ได้ เช่น ทรัพย์ที่เป็นแก้วแหวน เงินทอง เรือน ที่ดิน หรือบริวาร เป็นต้น ลักษณะความสุขที่เกิดขึ้นจะเป็นความสุขทางใจ อันได้แก่ ความภูมิใจ หรือความอิ่มเอมใจ ว่าตนมีทรัพย์สินมาก มีความมั่งคั่ง หรือ มีบริวารให้รับใช้

1.2 สุขอันเกิดจากความมีทรัพย์ที่อุปโภค-บริโภคได้ ได้แก่ เช่น ข้าวปลาอาหาร และน้ำท่า เป็นต้น โดยลักษณะความสุขทางใจที่เกิดขึ้นเหมือนกับข้อแรกทีกล่าวมา แต่ต่างที่เป็นทรัพย์ที่สามารถอุปโภค-บริโภคได้

2) โภคสุข หมายถึง สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์สิน ทั้งที่เป็นทรัพย์สินที่ไม่สามารถบริโภคได้ และที่บริโภคได้ อันเป็นความสุขทางใจ และทางกาย อันได้แก่

2.1 สุขอันเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์สินที่บริโภคไม่ได้ สุขชนิดนี้เกิดขึ้นเมื่อมีการใช้จ่ายทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็น การซื้อ การขาย การมอบให้ การให้ทาน หรือการสั่งการต่อบริวาร จัดเป็นสุขทางใจที่ทำให้เกิดความภูมิใจ หรือเอิบอímใจว่าตนมั่งมีเพียงพร้อมในทรัพย์สินเหล่านี้

2.2 สุขอันเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์สินที่อุปโภค-บริโภคได้ แบ่งได้เป็นสุขทางกาย ได้แก่ ความอímหนา สำราญต่อการอุปโภค และบริโภคทรัพย์สิน เช่น การรับประทานข้าวปลาอาหาร และสุขทางใจ เช่น การบริจจาค้าวปลาอาหาร การถวายข้าวปลาอาหารแก่สงฆ์ เป็นต้น

3) อนนสุข หมายถึง สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ เป็นความสุขทางใจเช่นกัน โดยเกิดขึ้นในลักษณะ ความภูมิใจ เอิบอímใจ หรือ ความสบายใจว่าตนไม่มีหนี้สินติดค้างใคร ไม่ต้องกังวลใจให้ครุ่นคิดต่อภาระหนี้จนทำให้เกิดความทุกข์ในใจ

4) อนวัชชสุข หมายถึง สุขอันเกิดจากการไม่ประพฤติผิดหรือไม่ประพฤติให้เกิดโทษ ความภูมิใจ เอิบอímใจว่า ตนมีความประพฤติสุจริตไม่บกพร่องเสียหาย ใครติเตียนไม่ได้ ทั้งทางกาย วาจา และใจ อันเป็นความสุขทางธรรมอย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นทางใจ อันได้แก่ ความภูมิใจ ความอímเอมใจ และความสบายใจ เป็นต้น โดยการไม่ประพฤติผิดนั้น ความสุขแท้ต้องพึงการงานที่ไม่มีโทษ คือ ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่เป็นที่ครหาของปวงชน ตามหลักพุทธศาสนาได้สรุปย่อให้เข้าใจง่ายที่เรียกว่า หัวใจพระพุทธศาสนา คือ การทำความดี การละเว้นความชั่ว และการทำจิตให้บริสุทธิ์ นั่นเอง

บทวิเคราะห์

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องเก่งดีมีความสุข ของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับทัศนคติและมุมมอง เช่น อาจมองคนเก่ง คือ คนที่ชนะใจตนเอง ชนะใจคนรอบข้าง ชนะใจลูกค้า ทั้งหมดต้องเก่งตนก่อนการควบคุมตนเองได้ ก็สามารถชนะใจคนอื่นได้ชนะทั้งคน ทั้งงาน นำมาสู่ความสำเร็จและคุณค่าของชีวิต หรือคนดี คือ คนที่เข้าใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้ความรักความจริงใจ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับคนในครอบครัว และในที่ทำงาน ปฏิบัติตนให้เหมาะสมอยู่ในระเบียบ สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ วินัย จริยธรรม ให้เป็นที่รักใคร่ชอบพอกแก่ทุกฝ่าย หรือคนที่มีความสุข คือ คนที่ทำงานในหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ด้วยความภูมิใจในหน้าที่การงาน โดยให้ใจ ให้ความรักกับงาน มีความสุขเวลาทำงาน ชยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ รู้จักวางแผนการทำงาน มีความคิดริเริ่มและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น คนบางกลุ่มอาจจะเน้นในเรื่องของบริโภคนิยมหรือคุณค่าของวัตถุนิยมโดยไม่สนใจในเรื่องของจิตใจหรือคุณธรรม บางคนอาจจะให้ความสำคัญกับสังคม จริยธรรม ด้านจิตใจหรือคนรอบข้าง หรือความสุขมากกว่าวัตถุ แต่ในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นในเรื่องของการพัฒนาตน และอยู่ร่วมกันกับสังคมอย่างมีความสุขโดยมีหลักธรรมช่วยควบคุมจิตใจสำนึก และประสานสัมพันธ์ทั้งห้า ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้สามารถเสริมสร้างการพัฒนาตนเองสู่การเป็น คนเก่ง ดี และมีความสุข ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นอนาคตของสังคมที่สงบสุขและร่มเย็นต่อไป ซึ่งสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

ตาราง 1

เปรียบเทียบแนวคิด เก่ง ดี มีความสุข ในมุมมองสังคมทั่วไปและมุมมองพระพุทธศาสนา

เป้าหมาย	มุมมองสังคมทั่วไป	มุมมองพระพุทธศาสนา
เก่ง	ความสามารถทางในด้านต่าง ๆ มีผลงานดีเยี่ยมมีศักยภาพสูง การทำสิ่งต่างได้ดีกว่าผู้อื่น	เก่งตน เป็นการควบคุมตนเอง เก่งคน คือการเอาชนะชนะใจคน เก่งงาน คือ ทำให้องค์กรเจริญก้าวหน้า
ดี	ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ รู้จักเห็นใจผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม	การสร้างกุศลที่ถูกต้อง การประพฤติชอบ การประพฤติดี หลีกเลี่ยงช่องทางของความเสื่อม
มีความสุข	ความรวยและการอยู่ดีกินดี มีทัศนคติและมุมมองที่ดี ทำในสิ่งที่ชอบ	ความสุขของฆราวาส หรือ ผู้ครองเรือน (ความสุขจากการมีทรัพย์ การใช้ทรัพย์ การไม่เป็นหนี้ และความภูมิใจที่ได้ทรัพย์มาอย่างสุจริต)

*ผู้เขียนนำมาเปรียบเทียบแค่บางส่วนเท่านั้น

บทสรุป

การจะทำให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขได้นั้น เปรียบไปก็คล้ายกับการสร้างตึกสูงซึ่งก็จะต้องเริ่มต้นจากการมีเสาเข็มที่มั่นคงแข็งแรง ต่อจากนั้นก็สร้างเสาบ้านเพื่อเป็นหลักให้แก่ส่วนต่าง ๆ แล้วจึงสร้างส่วนประกอบอื่น ๆ ตามมาจนเกิดเป็นตึกที่สวยงาม แข็งแรงและมั่นคง การเป็นคนเก่ง ต้องมีความสามารถคิดเชื่อมโยงระหว่างจุดที่เราอยู่กับจุดที่เราคาดหวังจะเกิดขึ้น การเป็นคนดีมีน้ำใจต้องสามารถคิดเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับคนอื่นทั้งหลาย รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และเราจะมีความสุข ถ้ารู้จักคิดเชื่อมโยงจนเห็นว่าสิ่งทั้งหลายนั้นก็เกิดดับตามเหตุปัจจัยรู้แล้วละ รู้แล้ววาง ดังนั้น คุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุข ที่เป็นการพัฒนาชีวิตนั้นจึงจัดเป็นองค์รวมของการพัฒนาชีวิต และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง คือ

1. ให้เก่งกว่าเดิม หรือเรียกอีกอย่างว่า สร้างเสริมสมรรถภาพให้กับตนเอง มีความรู้สึกว่า อะไรที่เราทำนี้ความสามารถยังไม่ถึง ก็พัฒนาตัวเอง ศึกษาเพิ่มเติม ปฏิบัติธรรมเพิ่มเติม เพิ่มสิ่งที่เป็นความรู้ความสามารถให้กับตัวเอง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต อุดหนุน ปากเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต คือทำให้เราเก่งกว่าเดิม

2. ดีกว่าเดิม คือใช้ความเก่งให้เป็นประโยชน์ ให้มีค่า ใช้ความเก่งให้มีสาระ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ทำประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านตลอดเวลา เห็นแก่ตัวให้น้อยลง ทำประโยชน์ส่วนรวมและสังคมให้มากขึ้น ช่วยเสริมสร้างศักยภาพคนรอบข้าง เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การหล่อหลอมให้มีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มี

คุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแบบนี้เรียกว่า ทั้งเก่งและดี

3. มีความสุข เพราะว่าบางคนทั้งเก่งและดีแล้ว แต่มีความเครียดในชีวิต เพราะวุ่นวายใช้ความเก่งไปแสวงหา ไปทำโน่นไปทำนี่ ไม่มีเวลาได้พักผ่อน วุ่นวายใช้ความเก่งของตัวเอง จนไม่มีเวลาใส่ใจคนข้างเคียงในบ้านญาติสนิท มิตรสหาย ทำทุกเรื่อง สละทุกเรื่อง ยกเว้นมีน้ำใจให้กับคนในบ้าน หรือใส่ใจกับตัวเอง ดังนั้นจึงควรหันมามองที่ตนเอง ทำตนเองให้มีความสุข ครอบครัวมีความสุข สังคมมีความสุข โดยให้ความช่วยเหลือ และแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กับสังคมและคนรอบข้าง หรืออาจกล่าวได้ว่า การให้ความรักสามัคคีเอื้อเฟื้อต่อชุมชนที่ตนทำงาน และพักอาศัย มีสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี จะช่วยให้เรามีความสุขเพิ่มขึ้น

ภาพ 1 กรอบแนวคิด เก่ง ดี มีความสุข แนวพุทธ (จากการสังเคราะห์โดยผู้เขียน)

References

- Ayuwat, D., Hong-ngam, J., Saranrittichai, K., Chumnanmak, R., Narongchai, W., & Auraiampai, N. (2021). Life happiness of elderly in northeast. *Journal of Language, Religion and Culture*, 8(1), 136-155. (in Thai).
- Banshong, A. (2021). Goodness, a good man, life and happiness: The fundamental Ideas for goodness-based learning (GBL). *Pathumthani University Academic Journal*, 13(1), 460-480. (in Thai).
- Chiangkul, B. (2013). *The role of education in economic and social development*. Witayakorn Club. <https://witayakornclub.wordpress.com/>. (in Thai).
- Churat, W. (2021). *Developing 11th grader creative problem-solving skills using creative problem-solving models with infographic on the topic of acids-bases*. [Master thesis, Naresuan University]. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/4440/1/62061535.pdf> (in Thai).
- Klibtong, S. (2018). *The Process of creating buddhist intellectual capital of social entrepreneurs in Samutsakhon province*. [Doctoral thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. <https://e-thesis.mcu.ac.th/storage/NKOFhFyjvrEKOvXXa1tol9BblZUbTVw3lPEokiiO.pdf> (in Thai).
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tipitaka: Mahachulalongkornrajavidyalaya version*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press. (in Thai).
- Na Nakorn, T. (2020). The development of life with buddhist psychology for enhancing self-esteem. *Buddhist Psychology Journal*, 5(2), 53-62. (in Thai).
- Namsri, C., Ruannakarn, P., & Inyai, C. (2014). Influence of learners' performance on science learning ability of grade eleven students. *Research Methodology & Cognitive Science Journal*, 11(2), 1-11. (in Thai).
- Office of the Education Council. (2017). *Education in Thailand*. Prigwan Graphic. https://www.bic.moe.go.th/images/stories/pdf/EDUCATION_IN_THAILAND_2017.pdf (in Thai).
- Onsri, P. (2014). Contemplative education: Education for human development in 21th century. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 15(1), 7-11. (in Thai).
- Prasertsuk, T. (1999). Emotional intelligence and education. *Journal of Behavioral Science*, 5(1), 19-15. (in Thai).
- Suwannapal, T., & Bannaruchi, B. (2015). Cognitive education for education development in Thailand. *Journal of Educational Review Faculty of Educational in MCU*, 2(1), 124-131. (in Thai).

Wachiramethee, W., Thanapakij, A., & Kaewsangtham, S. (2014). *What should I do with my life?* Springbooks. (in Thai).

Wasi P. (2011). *Education system to solve the misery of people in the land* (2nd ed.).
Contemplative Education Center Mahidol University. (in Thai)

Yodwisitsak, K., & Yooyen, R. (2020). The level of intention to quit amongst talent employees in the Thai government system. *Journal of HR Intelligence*, 5(2), 44-63. (in Thai).